

Деркач Юлія Борисівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ВАЛЮТНІ ОПЕРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тези присвячено особливостям проведення валютних операцій в умовах воєнного стану. Зазначено, що на початку війни Національний банк України запровадив низку обмежень на проведення валютних операцій з метою підтримання режиму фіксованого валютного курсу. Зауважено, що регулятор поступово їх скасовує та створює підґрунтя для встановлення валютного курсу ринковим чином.

Ключові слова: валюта, валютна операція, обмеження, валютне регулювання, валютний ринок.

Війна, розпочата рф 24 лютого 2022 року, внесла зміни у функціонування всіх сфер економіки нашої держави. Найбільш вразливою з них є валютний ринок, поведінка суб'єктів на якому знаходиться у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності від динаміки валютного курсу. Курсові тренди визначаються впливом двох основних груп факторів: кон'юнктурних (короткострокових) та макроекономічних (довгострокових). Саме вплив кон'юнктурних чинників, до яких належить початок воєнних дій рф, змусили Національний банк України впровадити миттєві заходи задля усунення панічних настроїв на валютному ринку [1]. 24 лютого 2022 року центральний банк перейшов від режиму плаваючого валютного курсу до фіксованого. Впровадження фіксованого валютного курсу потребує застосування низки регулятивних заходів з боку держави.

Відповідно до світового та вітчизняного досвіду найбільш дієвими та швидкими заходами вважаються валютні обмеження.

З підписанням Закону «Про валюту та валютні операції» Національний банк України взяв курс на валютну лібералізацію шляхом поступового зняття низки валютних обмежень на проведення валютних операцій [2]. Перш за все валютні послаблення були застосовані до поточних валютних операцій у вигляді скасування обов'язкового продажу валютної виручки, резервування коштів для купівлі валюти, а також подовження граничних термінів розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами, зняття заборони на купівлю валюти фізичними особами в межах 150 тис. грн на протязі одного дня та інші. На наступному етапі Національний банк України поступово скасовував обмеження на проведення операцій пов'язаних з рухом капіталу. Регулятор дозволив здійснювати репатріацію дивідендів, замінив індивідуальні ліцензії на інвестування системою е-лімітів, скасував заборону на дострокове погашення зовнішніх запозичень (кредитів від нерезидентів), замінив реєстрацію зовнішніх запозичень на повідомчий характер надання інформації.

В умовах війни Національний банк України вимушений був відмовитись від подальшого впровадження валютної лібералізації поточних та капітальних операцій та, використовуючи статтю 12 Закону «Про валюту та валютні операції», запровадив низку заходів захисту з метою підтримання режиму фіксованого валютного курсу (табл. 1).

Таблиця 1

Обмеження на проведення валютних операцій суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану

Пе-ріод	Посилення		Послаблення	
	Поточні операції	Операції пов'язані з рухом капіталу	Поточні операції	Операції пов'язані з рухом капіталу
Перший квартал	заборонено на зняття готівки з валютних рахунків; введено мораторій на транскордонні валютні платежі	призупинено проведення операцій між банками на валютному ринку; заборонено проведення операцій з капіталом	не застосовувались	не застосовувались
Другий квартал	зменшено термін розрахунків за експортно-імпортними операціями з 365 до 90 днів	заборонено банкам достроково погашати кредити нерезидентам; знижено ліміти відкритої валютної позиції з 15% до 5%	подовжено термін розрахунків за експортно-імпортними операціями з 90 до 120 днів	дозволено іноземним інвесторам переказувати за кордон кошти, які надійдуть за ОВДП після 01.04.2023
Третій квартал	строк використання купленої валюти скорочено з 10 до 2 робочих днів	заборонено купівлю іноземної валюти юридичними особами за наявності в них власної валюти	термін розрахунків подовжено зі 120 до 180 днів; дозволено оплата імпорту всіх груп товарів та послуг	дозволена часткова сплати % за зовнішніми кредитами від нерезидентів
Четвертий квартал	не застосовувались	не застосовувались	дозволено державним підприємствам переказувати за кордон членські внески міжнародним організаціям	дозволено переказ іноземної валюти за кордон для фінансування власного представництва

Джерело: систематизовано за матеріалами [1-5].

Зауважимо, що окрім обмежень на проведення валютних операцій суб'єктів господарювання, багато заходів було впроваджено і щодо операцій фізичних осіб у вигляді встановлення лімітів на: зняття готівкової національної та іноземної валюти з поточних рахунків, проведення переказів P2P, за картковими операціями. Метою застосування зазначених заходів є зниження тиску на валютний ринок та запобігання непродуктивному виведенню капіталу за кордон [1].

Разом з тим НБУ, запропонував населенню захисти свої заощадження від

девальвації, за рахунок використання строкового депозиту, прив'язаного до офіційного курсу [1]. Новий фінансовий інструмент передбачає, що клієнти отримують можливість купувати долари США за офіційним курсом Національного банку України з подальшим їх розміщенням на строковий депозит (від 6 місяців) та обов'язковою зворотною продажем купленої валюти після закінчення терміну депозиту за офіційним курсом на день проведення зворотної операції [1].

Проведений аналіз свідчить, що незважаючи на продовження війни другий рік поспіль, Національний банк України поступово послаблює валютні обмеження. Разом з тим динаміка валютного курсу свідчить, що скасування деяких обмежень не викликало девальваційні настрої.

Однак тривале дотримування режиму фіксованого валютного курсу створює певні дисбаланси на валютному ринку та виснажує золотовалютні резерви країни. Відповідно поступове покращення структури платіжного балансу за рахунок зростання експортної складової забезпечить збільшення пропозиції іноземної валюти на ринку та створить умови для повернення до режиму плаваючого валютного курсу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2023).
2. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 20.03.2023).
3. Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями : Постанова Правління Національного банку України від 02 січня 2019 року № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-19#Text> (дата звернення: 20.03.2023).
4. Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення : Постанова Правління Національного банку України від 02 січня 2019 року № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004500-19#Text> (дата звернення: 20.03.2023).
5. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : Постанова Правління Національного банку України від 02 січня 2019 року № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text> (дата звернення: 20.03.2023).